

הלכות דברים הנוהגים בפעודה

ביאורים ומוספים

סימן קסט

דין שמש הפעודה

[משנב ס"ק ג]

דיוכל לבוא לדין סגנה על-דין זה.

1) ולקמן (סי' תריז ס"ק ח) כתב שצריך להזהר בזה מאד.

[משנב ס"ק ו]

וקרנת וישפך הכוס מידו.

2) ולגבי הנכנס לסעודה, כתב הש"ע לקמן (סי' קע ס"ח) שלא יקח את חלקו ויתנו לשמש, אלא יניח מקודם את מנתו לפניו, ולאחר מכן ימסרנה לשמש. ובטעם הדבר כתב המשנב שם (סי' ט) בשם הב"ח, שיש לחוש שמא יבוא ליד קטטה עם בעל הבית, שנראה שחלקו מזו בעיניו ואינו חפץ בו ומחמת זה מוסר לשמש, ועל כן יניח מקודם את מנתו לפניו, שבכך מראה שהיא מקובלת בעיניו, ורק לאחר מכן ימסרנה לשמש. ובשם הלבוש כתב, שיש לחוש שמא יהיה קלקול בסעודה ויצטרך לחלק את מנתו לשאר המסובים, ולפיכך יניחנה לפניו עד לאחר הסעודה, ורק לאחר מכן יתנה לשמש. וכתב בשם הט"ז, שלטעם הלבוש אין צורך להמתין אלא עד לאחר שיניח לכל אחד מהמסובים את חלקו כראוי.

ולגבי אורחים הנכנסים אצל בעל הבית, כתב הש"ע לקמן (שם סי' ט) שאינם רשאים ליטול את מנותיהם וליתן לבנו או לעבדו של בעל הבית, אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית. וכתב המשנב שם (סי' מ) בשם המג"א והא"ר, שהאיסור הוא דוקא באופן שיש סעודה מצומצמת, שאו מתבייש בעל הבית כשיחסר לאורחים, אבל אם יש הרבה אוכל על השולחן, שלא יחסר על ידי תנייתם כלום, רשאים האורחים ליתן להם, וכל שכן אם כבר סיימו כולם לאכול ונשאר מן המאכלים, שמוותר לאורחים לתת להם מן השיריים. ובשם ספר שמן רוקח כתב, שחוכך הוא בכל זה להחמיר.

[משנב ס"ק ט]

אָלָא אַם-כֵּן רוֹאֵהוּ שְׂרוּצָה לְאָכַל בְּלִי גְטִילָה.

3) ואם הלחם של האוכל הוא יכול לקחתו בעצמו, כתב לעיל (סי' קסג ס"ק יב) שאף שאין בזה משום 'לפני עור', מ"מ אסור לתיתו לו, משום שאסור לסייע לעוברי עברה.

ודוקא להושיט לו את המאכל אסור, אבל לתת לו רשות לקחת בעצמו, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ר ח"ה סי' ג) אות א) שאין בכך איסור 'לפני עור', אף על גב שיכול לעכבו מלקחת על ידי שלא יתן לו רשות, ואין בזה אלא משום מצות 'הוכח תוכיח', וכשידע שלא ישמע לתוכחתו הרי הוא פטור. ולכן די בכך שאומר לו שחיון שאינו רוצה לברך אסור לו לתת לפניו אוכל ומשקה, ואינו מחויב לעכבו מלאכול ממאכליו.

ומי שבא אליו אורח אפיקורס, כתב בשו"ת אגרות משה (שם אות ו), שכיון שאין ברכתו נחשבת ברכה, נמצא שאף כשישמע לו ויברך, נחשב הדבר כאילו לא בירך, ומ"מ מסתבר שצריך לומר לו לברך, שהרי יתכן שיברך על דעת המארח שמצוהו לברך להשי"ת [וראה משנב לקמן סי' רטו ס"ק ג, ומה שכתבנו שם].

[משנב ס"ק יז]

אם-כֵּן אֵין מְקוּר לְדִין זֶה.

4) ואף שכאן לא הכריע בפירוש אם אסור לתת לאדם לאכול, כשספק אם יטול ידיו ויברך, מ"מ לעיל (סי' קסג ס"ק יא ובב"ה"ל שם סי' ב) ד"ה ואסור) כתב בפירוש שמעיקר הדין יש להקל בזה [וראה שדי חמד כללים מערכת ו כלל כו ס"ק יז]. ובטעם הקולא במקום ספק, כתב החזו"א (שביעית סי' יב ס"ק ט) שכיון שאם נמנע מלתת להם מאכל, נמנע חסד דרכי חיים ושלוש מעצמנו ומהם, והם רק עמי הארץ וחייבים אנחנו להחיותם ולהיטיב עמם, וכל שכן שלא להרבות שנאה ותחרות בינינו ובינם, ואם לא ניתן להם יעברו על 'לא תשנא' ועל עוד כמה לאוין, שאין איסורם קל מאיסור זה שאנו באים להציל אותם ממנו, לכן שקלו חו"ל בפלס עד כמה יש להתנהג לקונסם ולמשוך ידיו מהם, שלא נגרום להם ולנו מכשולים גדולים יותר, והחליטו להקל בזה במקום ספק.

ואף אדם שנראה שאינו מתכוון ליטול ידיו ולברך, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' לו, ושם בסי' רה הגהות לסי' קסג) שאם אומר לו ליטול ידיו ולברך, יש להקל בזה, כיון שאפשר שישמע לו ויעשה כן [וכן משמע בב"ה"ל לעיל (סי' קסג ס"ב ד"ה ואסור), וראה מה שכתבנו בסוף הע' זו בשם החזו"א, וראה לשון המשנב לעיל ס"ק ט].

ולגבי אדם שאינו שומר מצוות [שבדאי לא יברך] אך הוא תומך תורה וכדו', יש צורך להגיש לפניו מאכל, כתב הגר"ש איערברך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' לה אות א) שאם יש חשש שעל ידי שיעזיזו לו לברך יפגע וישנא לומדי תורה, מותר לכבדו באכילה ובשתיה, כדי שלא יכשל בעבירות חמורות יותר על ידי שנאתו [אכן סיים שדדבר צריך הברע]. והוסיף (משנב"ב ביצחק יקרא), שמוותר להאכיל חילוני כדי להפריש משנאת ישראל, והוא הדין כדי להפרישו מאיסור מאכלות אסורות שיאכל במקום אחר, אבל לקנות לו דבר מאכל, דעתו שאם אפשר ראוי להתחמק מכך מבלי שיפגע. ומי שיש לו שותף שאינו שומר תורה ומצוות, ומחמת הנימוס צריך להגיש לפניו מאכל ומשקה, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ר ח"ה סי' יג אות ה) שבפעם הראשונה שבא אליו יכול להעמיד לפניו מאכל ומשקה כפי הנימוס, ויאמר לו ליטול ידיו ולברך, ולאחר מכן יניח לו לאכול ולשתות כרצונו. וכיון שכבר הראה לו שהוא בעל נימוסין ודרך ארץ, כשיבוא אליו בפעם השניה, יאמר לו מתחילה שאינו יכול לתת לו את המאכל, מאחר שחייב הוא ליטול ידיו ולברך.

ומכירת מאכל למי שאינו מברך, כתבו בשו"ת תורת חסד (א"ר ח"ה סי' ה) ובשו"ת בית יצחק (א"ר ח"ה סי' כט אות א) ובספר דעת תורה (סי' קסג ס"ב, וכעין זה בשו"ת מהרש"ם ח"ו סי' יא) שמוותרת, מפני שאין בזה איסור 'לפני עור' מדאורייתא, כיון שהיה יכול לקנות מאכל במקום אחר, ואין זה 'תרי עברי דנהרא', ואף שמי"מ יש בזה איסור 'מסיע לבר עברה', מ"מ יש להקל ולסמוך על הפמ"ג לעיל (סי' קסג א"א ס"ק ב) שסובר שעל איסור דרבנן לא נאמר איסור 'מסיע' [ובמשנב"ב שם ס"ק יב צ"ל לדבריו], על כל פנים לענין אכילה בלא נטילה וברכה, שאינו אוכל דבר איסור אלא רק מבטל מצוה, וכן כתבו הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' כ) ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' לו) להלכה, ובשו"ת שבט הלוי הוסיף, שביותר יש להקל באופן שאינו נתון לו לאכול ממש, ובפרט כשיתכן שיטול ידיו ויברך. ובספר מעשה איש (ח"א עמ' רלד) הובא בשם החזו"א, שיעץ למוכר שיתלה שלט שצריך לברך, ודי בכך אף שיתכן שלמעשה לא יברכו [וראה הע' הבאה].

הַלְכוֹת דְּבָרִים הַנוֹהֲגִים בַּסְּעוּדָה

א עבאר הגולה

קסט דין שמש הסעודה, ובו ג' סעיפים:

א *אכל דבר שמביאין לפני האדם (א) שיש לו ריח והאדם תאב לו, (ב) *צריך לתן ממנו (ג) *לשמש (ד) מיד, ומדת חסידות הוא לתן לו *מיד (ד) מקל מין (ג) נמין. (ה) *ולא יתן לו כל זמן שהכוס (ו) בידו או (ז) ביד בעל-הבית (וודוקא לשמש, אבל לאחר שבסעודה מטר (ח) לתן (ג) כבי האי גונא) (הריי סי"ט אלו דברים). *ינאסור (ט) לתן לו פרוסת פת אלא-איפן יודע בו שנטל ידיו: **ב** (י) **לא יתן לאכל אלא *למי שידע בו שיכרך.** ויש מקלין אם נותן לעני (יא) בתורת (ד) צדקה (הריי סי"ט

באר היטב

להלוי' פליט אחריו לבית הפרוזן ולגלגל מגלגלו, דהיי כאלו התנה ככה, של"ה. וכתב המ"א: "גיל דבענין המאכל לא מהני הנאי בין שהשעם משום צערא; ודוקא בשמש שעומד ומשמש בסעודה כמ"ש רש"י, אבל אם הוא מסב בשלחן לית לן בה, ע"כ, ע"ש ונכסימן קע ס"ק ח כתב: אפלו אינו משמש בסעודה רק מבשל האכל, אפלו אין מזונותיו עליו: (ג) **בקה"ג.** דאין בעה"ב מקפיד אם אורח א' נותן לתרומו מאחר שזמן קלם, והאחר שלא זמן אסור לתן, מ"א: (ד) **צדקה.** ואם יודע בנדיא שלא יטל נדיו ושלא יכרך אסור. וכתב"פ כתב דוקא בנטי"א אסור, דמכך בקעה שעות לכו' כדי לאכל עובר

עכה, ה' בליתו רבה, בסעיף ח ובסעיף יד וט"ו. ר' לחם גמור ששאו ובשלו אח"כ, בסעיף י. פן הוא להמחבר מ"א דמחלק בין מלוי בשור למלוי פורת, אבל להמחבר ט"ו אין חילוק בין מלוי בשור או שאר דברים העולם הוי בסינו, וארי' בסעיף ז בין במלוי בשור בין בשאר דברים, וסעיף יז ארי' בנדבוע עלהו ודוק. ועין בבניינא ובפתיח-שושן קלל א סימן ה וסימן ג וביר-אהרן: (ב) **מיד.** פי' דבר מועט: (ג) **נמין.** ואם התנה עמו בשעת שקירות שיתן לו מזונות כשאר בני הבית א"צ לתן לו מקל מין נמין רק מפי' שיש לו ריח, ומה"ט אין אנו נוהגים לתן לשמש מקל מין, וגם אנו מניחים לעבדים

משנה ברורה

לירא שמום לברך עליו, ולאכל כי אם תוך הסעודה, וכדלעיל בסעיף יג:

א (א) שיש לו ריח. או (ב) קיומה, והינו טעם תמוזי (גמרא): **(ב) צריך לתן וכו'.** ודבר שיש לו ריח, מזיק לאדם כשאוכלין בפניו והוא תאב לו ואין נותנין לו מיד, אבל דבר שאין לו ריח, יכול לאכל תחלה ואחר-כך יתן לשמש. כדלקמן בסימן קע סעיף ג: (ג) **לשמש מיד.** ובדבר מועט (ב) סגי, דבזה נמין מתישבא דעתו. וכתבו האחרונים, דאפלו אם התנה עם משרתו בשעת שעומד ומשמש ואינו אוכל עמהם בחד, (ד) **אכל אם גם הוא מסב על השלחן עמהם,** לא צריך לאקדומי. איתא בגמרא, דמי שהרית ריח מאכל והוא מתאנה לו, אם אינו יכול להשיגו, כל רק שיבוא לתוף פיו מממת תאנת האכל לא יבלע, דיוכל לבוא לידי סגנה על-ידי זה, אלא ישלף הרק מפיו: (ד) **מקל מין נמין.** הינו (ה) אפלו בדבר דלית בה ריחא וקיומה, דעל-כל-פנים גם כנה מצטער הוא כשוראה שאר אנשים אוכלין והוא אינו אוכל: (ה) **ולא יתן לו.** קאי (ו) אאחד מן המסבין: (ו) **בידו.** כדי

* **כל דבר וכו'.** הינו אפלו הביאר לו פכה מינים שיש בו ריחא וקיומה צריך לתן לו מקל דבר [פן משמע בגמרא, עין שם]: * **צריך לתן ממש וכו'.** ומסתברא דכשיש לו משרת שהשפירו לשנה, ואמר לו בתחלה שאימת שמביא לי דבר שיש בו קיומה וריחא אני מרשה לך שתטעם מתחלה, דסגי בזה: * **לשמש.** ואפלו אינו משמש בסעודה רק מבשל המאכל, ואפלו אין מזונותיו עליו (מ"א לקמן בסימן קע ס"ח). ובש"ס משמע עוד ביותר, דאפלו באדם דעלמא שאינו משמשו, אם ארע שעומד שם בקעה שמביאין לו דבר ריחא וקיומה, צריך לתן לו מעט לטעם כדי שלא יבוא לידי סגנה. והש"ס בימרא דרב התא' שם וכן השלחן-ערוך דנקטו דינם בשמש, אפשר משום דארקא דמלמא נקטי, שהשמש בודאי עומד שם בקעה שמביאו, מה שאין כן באדם אחר אינו דרך שישב בקעה שאוכלין. ואפשר דמשמע זה, שהמנהג בכל ישראל כשאדם נכנס לבית חברו בקעה שאוכלין, קורין לו לאכל: * **מיד.** עין במשנה ברורה. ונראה דהדבר דכל דין זה הוא במקומות שאין המשרת אוכל מאותן מיני מזונות שנותן לבעל-הבית, לפיכך נמשו מאתה לזה, מה שאין כן במקומות שהמנהג שגם המשרת אוכל מאותן האכילות שמביא לבעל-הבית, אף-על-פי שצריך לא אכל מזה אינו חייב לאקדומה, ודמי למה שפסקו הגאונים במסב עמו על השלחן דלית לן בה: ואפשר דמשמע זה אין נוהגין העולם לזהר בזה: * **למי שידע בו שיכרך.** ומסתברא דבמחוק לכשר סגי:

(ו) השמש, דשפא מתוך שהוא טרוד בלקיחת הפרוסה ישפף הכוס שמביא לשלחן. ויש מפרשים, דאף כשהכוס ביד אורח לא יתן באותה קעה לשמש, דשפא רגיש האורח בבעל-הבית שמביט עליו בעין רעה (משום דשפא יחסר לאורחים) וקמתו וישפף הכוס מידו: (ז) **ביד בעל-הבית.** כנזכר לעיל, דשפא יקפיד בעל-הבית, ומתוך כעסו ישפף הכוס מידו ויהיה קלקלה בסעודה. יש אומרים, (ח) דאף בעל-הבית בעצמו לא יתן לשמש כשהכוס ביד השמש, גם-כן משעם הנזיל, דמתוך שהוא טרוד בלקיחת הפרוסה ישפף הכוס מידו ויהיה קלקלה ונגיא להמסבין בסעודה: (ח) **לתן כבי האי גונא.** פרוש, דשאר בני הסעודה יכולין לתת זה לזה כשהכוס ביד בעל-הבית, (ט) שפאחר שהוא זמן אורחם אינו מקפיד בפה שהם נוהגים זה לזה ולא חוששין לקלקלה (תרי"ג) ומוכח מזה (י) דלאחר שלא זמן אסור לתן (אחרונים): (ט) **לתן לו וכו'.** פרוש, (יא) להשמש, דחוששין שפא מתוך טרדתו ישפח מלטל נדיו, אבל באחר לא חוששין לזה, אלא-איפן רואהו שרוצה לאכל בלי נטילה. (יב) ויש מחמירין בזה, אף כשהוא נותן בתורת צדקה בודאי יש להקל, כדלקמה בסעיף ב בהג"ה: **ב (י) לא יתן לאכל וכו'.** נלמד מסעיף הקודם, אף לפי סגנא קפוימא ודוקא להשמש משום טרדא, אם-כן אין מקור לדיון זה, אם לא שידע בו שלא יכרך שבוה בלי עלמא מודו דאין נותנין לו: (יא) **בתורת צדקה.** ולא מפקעין מצות צדקה בשביל חשש שפא לא יכרך. ואף-על-גב דגבי שמש בסעיף הקודם חוששין, התם הנהיגה

שער הציון

(ב) רש"י שם, שפנתה הגמרא או קיומה, וכן כתב בלבוש: (ג) מגן-אברהם ואלהי רבה ומגן-עבורים, ולא כפר"מגדים: (ד) וליפי זה גם כמיני, אפלו אם נימא דהוי בהתנה פיון שקל מזונותיה עליו כשאר בני-ביתו, גם-כן לא מהני נאם לא שהמנהג הוא שיושבת עמו על השלחן, וכדלקמה. וצריך לזהר בזה: (ד) אחרונים: (ה) אחרונים, וכן משמע מסתימת לשון הנמבים פרק ז מהלכות ברכות, וכן מבאר בענין פסקי הרא"ש בפרק אף על פי: (ו) רש"י: (ז) מגן-אברהם ושי"א: (ח) עין בלבושי-שרד ופרי-מגדים: (ט) כשהכוס ביד האורח אפשר דלא ישף באורח טעמא דטרודי כפריסה כמו בשמש, ועין כפר-מגדים ובמאמר-מרכיבי בזה: (י) הינו אפלו כשאין הכוס בידו אין לתן לו פרוסה, דאין אורח מכניס אורח: [פמ"ג]: (יא) מגן-אברהם ממשמעות רש"י באלפסי פרק אלר-דברים, וכן סתם חתי-אדם להקל בזה, והנמבים לא העמיק כלל דינא דרב לענין שמש, רק העמיק לשון הבחיא דמשמע משם דוקא כשיודע שלא נטל נדיו, עין שם בפרק ו מהלכות ברכות דין יט: (יב) תלמידי רבנו יונה:

הלכות דברים הנזהגים בפעודה סימן קסט קע

ביאורים ומוספים

שיחה באמצע האכילה. וכן כתב הקצות השלחן (סי' לט בדה"ש סי' א) שאם נתן את האוכל בצידי הפה, אין חשש סכנה ומותר לדבר.

2) ולכן אם מביאים יין בתוך הסעודה, כתב השריע לקמן (סי' קעד סי"ח) שכל אחד מן המסובים יברך לעצמו, שהרי אינם יכולים לענות אמן כיון שיש לחוש שמא יקדים קנה לזושט. וביאר המשנ"ב שם (סי' מא-מב), שאף שקיימא לן בכל מקום ש'שומע כעונה', ועניות אמן אינה מעכבת כלל, מ"מ חוששים שמא יענו אמן ויסתכנו, משום שעוסקים באכילה ואין בית הבליעה פנוי. ולדעת הרמ"א (שם), רשאי המברך לומר 'סברי רבותי, והמסובים ישמעו ויכוננו לצאת בברכתו ויענו אמן, וביאר המשנ"ב שם (סי' מג), שבמקרה זה אין חשש סכנה כיון שמפסיקים לאכול.

ומטעם זה, כתב הגרש"ז איערבך (משנ"ב ביצחק יקרא) שאין לדבר עם אדם הנמצא באמצע אכילתו, שמא יענה לו ויסתכן.

[משנ"ב שם]

שְׁפָל שְׁלֶחֶן שְׁלֵא אָמְרוּ עֲלָיו דְּבָרֵי-תוֹכָה כְּאִלוּ אֶלּוּ מְזַבְחֵי מִתִּים⁶ וכו', וְעַל-כֵּל-פְּנִים יֵאמָר אֵינָהּ מְזַמְרוּ⁴, וְטוֹב לִזְמֹר אֶתֶר בְּרַכַּת 'הַמְצִיא' מְזַמֵּר "ה' רַעִי לֹא אֶחָסֵר", דְּהוּא דְּבָרֵי-תוֹכָה וְתַפְלָה עַל מְזוֹנְתֵיהֶם⁵.

3) ואם יושבים כמה סועדים יחד, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' קסז) שצריך שידברו דברי תורה יחדיו, ולא שילמד כל אחד לבדו [וראה רבינו יונה אבות פ"ג מ"ג]. אכן דעת הגר"ח קניבסקי (שאלת רב עמ' רנז) שמפסיק שכל אחד ילמד לבדו, וכן משמע מהמשנ"ב (כאן) שכתב שהחיוב הוא לא דוקא בשלשה [ובטעם הדבר שהמשנה שם נקטה דין זה בשלשה ולא ביחיד, ביאר התפארת יעקב (אבות שם) שהוא מפני שבאה לחדש שברכת היומון שמברכים השלשה אינה נחשבת כדברי תורה, ועיין בשאר מפרשי המשנה שם].

ובביאור ענין 'אכילה מזבחי מתים', כתב הרמב"ם (פי' המשניות אבות שם) שזבחי מתים' הוא שם לתקרובת עבודה זרה, האוכלים בלא לדבר בדברי תורה נחשבים כאילו אכלו מאכלי עכרים הנחשבים כקיא וצואה.

4) משמע שלכתחילה טוב ללמוד דברי תורה ממש, וכן כתב הערוך השלחן (סי' א) שמי שיכול ללמוד דברי תורה ממש, מה טוב. ובאופן שאין שהות לומר דברי תורה, כתב הבן איש חי (שנה א פ"ר שלח אות ז) שדי באמירת ההלכה שמים אחרונים חובה, ודבר בעיתו מה טוב.

וקדם ברכת המזון, כתב לעיל (סי' א סי' ק) בשם השל"ה שיאמר 'על נהרות בבל', ובשבת ובימים שאין אומרים בהם תחנון יאמר "שיר המעלות בשב"ח וגו', וסיים, שהעיקר הוא שידע מה שאומר ואחר כוונת הלב הן הדברים, וראה מה שכתבנו שם.

5) וכן כתב בשעה"צ לעיל (סי' קסז סי' ק) שיש לומר מזמור אחר ברכת 'המציא'. ולעיל (סי' קסז סי' ג) הביא מחלוקת בזמן אמירתו, שיש אומרים שצריך לומר את התפילה על מזונותיו לפני הנטילה, ואם שכח לאומרה לפני הנטילה יאמרנה אחר הנטילה קדם ברכת 'המציא', ואין זה נחשב הפסק, דהוי קצת כעורר סעודה. ויש שנהגו לכתחילה לומר 'מזמור ה' רועי' בין נטילה לברכת 'המציא', וסיים שם, שיותר נכון שיאמרנו אחר אכילת 'המציא'.

[משנ"ב סי' ג]

יְעַן מַה שֶּׁמְכַנְּנוּ לְעֵיל בְּסוּף סִימָן קֹסֵד בְּמִשְׁנֵה בְרוּחָה בְּנֵה⁶.

6) שם (סי' יג, ובביה"ל סי' ב ד"ה לחזור) הביא מחלוקת אחרונים **המשך במילואים עמוד 30**

[משנ"ב סי' יא]

אָסוּר לְמֵן לוֹ אָף בְּתוֹרַת צְדָקָה⁵.

5) ואף כשיש חשש שאם לא יתנו לו אוכל כשר ילך ויאכל איסור, צידד בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' יז) שמי"מ אין לתת לו מאכל אם אינו נוטל את ידיו, ואין לנו לעבור על איסור 'לפני עור' כדי שלא יכשל האחר באיסור חמור יותר. אך למעשה כתב, שכיון שאין כאן איסור 'לפני עור' מדאורייתא, אלא איסור 'מסייע' בלבד, שהרי יכול אותו אדם להשיג מאכל במקום אחר, יש להקל ולסמוך על השר"ך (יר"ד סי' קנא סי' ו) שסובר שבמזמור אין נהג איסור 'מסייע', וכן על הפמ"ג (סי' קסג א"א סי' ב) שסובר שבאיסור הרבנן לא נאמר איסור 'מסייע', ומותר לתת לו מאכל כשר אף שלא יברך עליו, כדי להצילו מאכילת איסור.

ומי שמוכרח לתת מאכל לאדם שאינו שומר תורה ומצוות, כתב בספר קריינא דאירתא (ח"א מכתב קמא) שיברך בקול רם, ומתוך כך ישמע האורח ויצא ידי חובה. ואף שאותו אדם אינו מכוון לצאת בזה ידי חובתו, מ"מ כיון שחושב שהמברך מתכוון עבודו, הרי הוא יוצא בזה. ואדם העובד במפעל, ובעל הבית דורש ממנו להגיש מאכל לפני אנשים שידוע שאינם מברכים, כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' ב) שאסור הדבר משום 'לפני עור'. אמנם, אם פרנסתו תלויה בדבר, יש להקל באופן שידוע שאף אם הוא עצמו לא יגיש את המאכל, יוגש מאכל זה על ידי אחרים.

[משנ"ב שם]

לֹא נִפְקַע מְצוֹת צְדָקָה בְּשִׁבְלֵי זֶה⁶.

6) בביאור דבריו, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ה סי' יג אות ט) שיתכן שסובר שאין איסור 'לפני עור' נהג באדם שיעבור איסור על ידי אונס, או קרוב לאונס, ואילו היה יודע האמת לא היה נכשל. והוסיף, שאף שלכאורה נראה שאף באופן זה נאמר איסור 'לפני עור', מ"מ הרצפה להקל כדעת המשנ"ב רשאי.

ואף אם אינו נתן לו מאכל בתורת צדקה, אלא כדי להשפיע עליו שיהיה שומר תורה ומצוות במשך הזמן, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שמסתבר שערף הדבר ממצות צדקה שהתיר המשנ"ב.

ולגבי האכלת קטן שאינו מברך, כתב בספר חנוך לנער (פי"ד סי' א) שמשובר נראה שאין להאכילו כשאינו מברך ברכת הנהנין, כשם שאין להאכילו דבר איסור, אלא שיתכן שדומה הדבר לאיסור התלוי בזמן ולא בגוף הדבר, שהרי אין המאכל אסור מצד עצמו, ובה יש אומרים שאין דין חינוך כמובא במג"א (סי' רסט סי' א). והוסיף, שמי"מ פשוט שכל זמן שאינו בר חינוך בברכות מותר להאכילו, שאם לא כן איך מאכילים תינוק.

[משנ"ב סי' יד]

רוֹצֵה לִזְמֹר, מִיָּדֵי דְמִתִּיב בְּזִמְרוֹ⁷.

7) שאם אוכלים דבר שאינו חייב בזימון, כתב לקמן (סי' קע סי' מג) שאין לו לאכול ללא רשות.

סימן קע

דְּבָרֵי מוֹסֵר שֶׁיְנַהֵג אֲדָם בְּפַעוּדָה

[משנ"ב סי' א]

אֶפְלוּ בְּדְבָרֵי-תוֹרָה⁴, וְדוֹקָן בְּשַׁעַת אֶכִּילָה גּוֹפָא וּמְשוּם סַכְנָה⁵.

1) ולגבי מי ששכח לברך על אכילתו, כתב לקמן (סי' קעב סי' ח) שאם אוכל דבר שנמאס אם יפלטנו לחוץ, כגון תותים וענבים, יכול לסלק אותו לצד פיו ולברך. ומשמע שבציוור כזה אין איסור

הַלְכוּת דְּבָרִים הַנוֹהֲגִים בַּפְּעוּדָה סִימָן קע

ביאורים ומוספים

להתנצל בלא לומר שהוא מתענה, יאמר שהוא מתענה. וכל זה בתענית שאדם מקבל על עצמו, אבל בתענית קבועה, הוא במקום שמקילים בהן ההמון, כתב המשניב (שם) שמצוה לפרסם שמתענה, כדי שילמדו ממנו.

ודוקא בדבר שלא פשט היתרו בכל ישראל, אבל דבר שפשט היתרו, כתב לעיל (סי' סג ס"ק ו) בשם הים של שלמה, שאם מחמיר בזה בפני רבים יש לחוש ליהרא, יש לנדונו, אלא אם כן ידוע שעושה כן לשם שמים. ואם מחמיר בפני רבו, ורבו מיקל, יש לנדונו אפילו אם עושה כן לשם שמים, ואפילו אם אינו פשוט כל כך להתיר, לא יחמיר נגד דברי רבו, אלא אם כן יש לו ראייה לסתור דבריו.

[משניב ס"ק יז]

אם אינו עושה כדברי (181).

(18) ובהקדמת ביאור הגר"א לשו"ע, הובא שפעם התארח הגר"א אצל בעל הבית אחד, והוגש לפניו מאכל, ואכל והקיא את המאכל שהוגש לפניו שלש או ארבע פעמים מחמת שנתקלקלה אצטומכתו, ועשה זאת משום ציווי בעל הבית, וביאר שכונת חז"ל שאמרו 'כל שיאמר לך בעל הבית עשה, היינו עד שתצא נפשו [ובמעשה איש ח"ה עמי קלח מובא שהחזיר לא האמין למעשה זה].

[משניב ס"ק יט]

אף-על-פי ש'אינו אוכל בכת-אֶתְתּוֹ' (19)

(19) וכל זה בימות החול, אבל בשבת, מבואר בשו"ע לעיל (סי' קסו ס"א) ובמשניב שם (ס"ק יב) שלא שייך מיחוי כרעבתנות, שמשום חיובו סעדת שבת הוא עושה כן, להרבות בסעודה.

ובמיני מאכלים שדרך לאחוז בהם כביצה ולאכול, כגון פיתה וכריך [סנודורין], כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ז תשובה ז) שאין זה נראה כנגרונות אפילו בימות החול. ולענין מיני הליפתן שעל הלחם, כתב בשו"ת אור לציון (שם), שנראה פשוט שאין הם מצטרפים עם הפת לכביצה לענין זה.

[משניב ס"ק כ]

ואם מְשִׁיר אֶפְלוּ מַעֵט, תו לא הוּי גִּבְרָן (20).

(20) ואף על פי כן, ממידת דרך ארץ כתב המג"א (ס"ק יב) שיש לשתות דוקא בשתי פעמים.

[משניב ס"ק כא]

זַעַן לְקַמֵּן סִימָן רי מֵה שֶׁכֶּתְבֵנוּ שָׁם (21).

(21) בשעה"צ שם (ס"ק יא) כתב, ששיעור זמן שתיית רביעית לענין ברכה אחרתה ושאר דינים, הוא כדרך שתיית בני אדם, שאינם שותים הרביעית בבת אחת כי אם בשתי פעמים, כמבואר כאן שהיא מידת דרך ארץ.

וכל זה בימות החול, אבל בשבת, כתב התוספת שבת (סי' רעד ס"ק ד) שיתכן שמותר לשתות הכוס בפעם אחת, שלא שייך ביום זה 'מיחוי כרעבתנות', והביאורו הדעת תורה (ט"ט) והכפ החיים (ס"ק לו), וכן משמע במשניב לעיל (סי' קסו ס"ק יב) שבשבת אין 'מיחוי כרעבתנות'.

[משניב ס"ק כב]

הִינּוּ פְחוֹת מְרִבֵּיעִית (22).

(22) ולכתחילה, כששותה שלא בתוך סעודה, כתב השו"ע לקמן (סי' רי ס"א) שאין לשתות משקים פחות מרביעית, אלא אם כן שותה פחות מכוית, כיון שספק אם צריך לברך על שיעור זה ברכה אחרונה.

[משניב ס"ק ו]

דְּבָהּ צְרִיף לְבָרְךָ (9).

(9) והחז"א כתב (א"ח סי' כה ס"ק ט) שהמברך לא הפסיד, והמיקל שלא לברך אין מוחים בידו.

[משניב ס"ק ז]

פְרוּשׁ, שְׁחֹזֵר לְבִיתוֹ בְּכַל לְשָׁתוֹת (10).

(10) ובזמנינו, שנהגים ליטול בכל ענין משום נקיות, כתב הכפ החיים (סי' ט) שלפי המבואר בגמ' (יומא ל, א) שמי שידוע שדעתו קצרה [איסטיג] תטול ידיו בכל אופן, יכול ליטול אף בחוץ משום שלא יחשדהו, אם כן בזמנינו שהמנהג ליטול משום נקיות, נחשב כל אחד כמי שדעתו קצרה.

[משניב ס"ק ט]

וְלֹא נִזְהַר לְשִׁמְרֵי דְיָדָיו, וְהֵן עֲסָקְנִיתָ (11).

(11) ולגבי ברכה על הנטילה, כתב בבית"ל לקמן (סי' קעח ס"א ד"ה המוציא) שאם הפליג והסחית דעתו, נוטל ידיו ומברך 'על נטילת ידיים', ואם לא הסיח דעתו משמירת ידיו, יש לעיין בדבר לענין נטילה.

[משניב ס"ק יב]

זֶה אֶת זֶה (12). וְהוּא שְׁלֵא יְהֵא שְׁהִיתָן תְּרַבְּהוּ (13).

(12) וכל זה דוקא כשאוכלים מקערה אחת, אבל כשכל אחד אוכל מקערה נפרדת, כתבו הערוך השלחן (ס"ד) והכפ החיים (ס"ק טז) שאין צריכים להמתין זה לזה.

(13) וכן אם סילק אחד מהם את ידו מן הקערה, ואם ימתין השני יתקלקל התבשיל מחמת שיתקרר ולא יהיה אפשר לאכול, כתב הבן איש חי (שנה א פ"ר) בהר"א (ו) שאין צריך להמתין, אפילו קטן לגדול.

[משניב ס"ק יג]

אֵין דָּרֵךְ-אֶרֶץ לְתַלְמִיד-תַּחֲסֵךְ לְשִׁתּוֹת מִיָּם בְּפָנָי רַבִּים (14).

(14) ולענין האוכל בפרהסיא, כתב השו"ע (ח"מ סי' לד סי"ח) שהעושה כן פסול לעדותו. ואף במקומות ובזמנים שדרך רוב האנשים לאכול בשוק, דעת הגר"ש איוע"ב (שערי הברכה פ"ג הע' סד) שהעושה כן פסול לשירות, שדברים שקבעו חז"ל נשארים לדורות.

[משניב ס"ק טו]

וְהֵם יִנְיחוּ כָל אֶתְד בְּקַעֲרָה מַעֵט בְּשִׁבְלֵיוֹ (15).

(15) ואף במקום שאין שמש, או במקום שאין נוהגים לשירר לשמש בקערה, כתב הבן איש חי (שנה א פ' בהר"א ד) שמידת דרך ארץ שישיר משהו ממאכלו, ולא יאכל את כולו. וכן כתב הגר"ח קניבסקי (עץ השדה פי"ט ס"ק ג).

[משניב ס"ק טז]

אֵינוֹ מְהִיב לְשִׁמְעַ לְבַעַל-הַבַּיִת לְעִבְרוֹ (16) וְכוּ', טוֹב לְגַבֵּר לְהַסְתִּיר מַעֲשָׂיו (17).

(16) ולגבי מי שנוהר מפת עכ"ם ואוכל עם אחרים שאינם נזהרים בזה, כתב הרמ"א (י"ד סי' קיב סט"ו) שכיון שהפת היא עיקר הסעודה מותר לו לאכול עמהם, משום חשש איבה וקטטה. והוסף הרמ"א (שם), שאין ללמוד מזה לשאר איסורים. [וראה לעיל סי' קסח ס"ק ב].

(17) והמתענה ומפרסם את תעניתו לאחרים, כתב השו"ע לקמן (סי' תקסח ס"ה) שיענש על כך. וכתב המשניב שם (ס"ק יד), שאם שואלים אותו אם התענה, מותר לו לומר את האמת, כיון שאינו עושה כדי להשתבח ולהתפאר, ומי"מ נכון שיאמר שאינו מתענה, כדי שלא להחזיק טיבותא לנפשיה. אכן, אם מפצירים בו לאכול ואינו יכול

הלכות דברים הנוהגים בפעודה סימן קע

עב באר הגולה

ד נכות מ"ז
ה עובין ג"ג
ו רבדים ב"ק ז
ז ספק דרך ארץ
ח טעם פקד ד ח שם
טא שם פ"ק ז פ"ד פ"ד
לא לאחו פרוסה
כבצה בידו י שם
ככסחים פ"ו ביצה
כ"ה

דבריו. (ז) והגי מלי לשתות, אבל לאכל נוטל אפלו בחוץ, דמידע ידעי דאניא דעתה (פרוש, שמתקדשת ומתבלבלת דעתו) ולא אכל בלא נטילה. (ח) ואם דבר עם חברו והפליג, (ט) נוטל שתי (ג) ידיו (י) בין שהסיח דעתו: הגה והא דבעינן נטילה לשתיה הינו בתוך הפעודה דחשיבין שפא יאכל, (יא) אבל בלא הכי אין צריך נטילה לשתיה (הרי"ט סי' אלו דברים ורש"י פרק אמר להם הממונה): **ב** ישנים ממתנים (יב) זה את זה בקערה, שפשעהחד מסלק ידו מן הקערה (ד) [ז] (יא) לשתות חברו מפסיק מלאכל עד שיגמור השתיה, אבל אם הם שלשה אין השנים פוסקין בשביל האחד: **ג** "משירין פאה בקערה כל אחד מהאובלים והוא (יד) מאכל (ה) השמש, (טו) אבל כשהשמש מערה מן האלפס לתוך הקערה, אין דרך להניח באלפס כלום לצרכו: ד' אין מסתכלין בפני האוכל ולא במנתו, שלא לבישו: ה' הנכנס לבית, (טז) קל מה שיאמר לו בעל-הבית (ו) [ז] (יז) יעשה: ו' לא יאמר אדם (יח) קפדן (פרוש, כפסן או רגזן) בקערתו: ז' (יט) לא יאכל אדם פרוסה (י) בפיו, ואם אכל (הרי"ט) זה גרגרן: ח' לא ישתה כוסו (כ) בכת-אחת, ואם שתה הרי זה גרגרן. (כא) שנים, דרך ארץ; שלשה, הרי זה מגפי הרוח: הגה מיהו, (כב) כוס קטן (כ) מאד מתר לשתותו בכת-אחת (כ"ה), וכן גדול מאד בשלשה או ארבעה פעמים (ד"ט):

שערי תשובה

[ג] ידיו. ע"כ. ט. ועין ב"י ק"ח ש"מ"ה ק"ח שם בשם צ"ח ה"חיים: ושערי תשובה ק"ח ר' פ"ד שם נוטל בידו פת אין צריך נטיל, שדעתו עליו ואינו פסיד דעתו, ע"ש: [ז] לשתות. ע"כ. ט. וא"י השיג על המג"א, והביאו באשל-אברקס, ובר"י כ' שגאה לו כפשת תוספות המג"א, ומ"ש בשם פסקי תוספות אפ"ר ד"ס נ"ל כ"י, וע"ש. ואמנם מ"ש ה"א מפסקי תוספות נראה שבגמלו לטפר אחד שקף שמו שקנה ביד הא"י, כמבאר לענין שבבמה מקומות מביא מפסקי תוספות שאין המנהג על פסקי תוספות שלנו, ע"ש: [ז] יעשה. ע"כ. ט. ועין מ"ש א"י מהר"ט אחר שד"ר אגרות שלא יסרב, ועין בא"י, ובר"י ק"ח להר"ע מהר"ט, ע"ש. וק"ח בבר"י.

ק"ח שפ"ד בו, אבל לגדול עושי מיד, ע"מ"א: (י) בפיו. אפלו אוכל מעט, רק שאוחז פרוסה בפיו בידו, כ"י: (כ) מאד. פרוש, שהוא קטן מרובעית,

באור הלכה

וכן איתא בהגהת אשרי: * הנכנס לבית, קל מה שיאמר לו בעל-הבית יעשה. בקצת נסחאות בש"ס פסחים (דף פ"ז) איתא: חוץ מצא. ועין ב"י שפרש: קל שרות שיאמר לו בעל-הבית שיעשה בתוך ביתו יעשה, חוץ מצא, כלומר: אם יאמר לו שישתה אותו ביציאה חוץ לבית, כגון לשלחו לשוק,

דעתו מסעדתו ולא נזהר לשמר ידיו, והן עסקניות (רש"י). וכתב בהפרי"ט (שם ספר צ"ח ה"חיים, דכשנוטל פת בידו בשעה שדובר, אין צריך נטילה, שדעתו עליו ולא יסית דעתו): (י) בין שהסיח דעתו. ובין (י) אאכילה ובין אשתיה קאי, בין שהפליג. ומכל מקום 'המוציא' אין צריך לברך שנית (י"ב) אף אם בודאי נגע במקום הטנפת [מ"א]: (יא) אבל בלא הכי אין צריך וכו'. וכמו שפסק המחבר לעיל בסימן קנח סעיף ו': **ב** (יב) זה את זה. והוא, (יג) שלא יאמר אדם אחר (יג) וכו'. וכל דבר אחר. (יד) וכו'. והוא הדין (יג) לדרך אחר. (טז) ויש אומרים דוקא שלא בשעת סעודה, אבל בשעת סעודה שרי, ושאר משקין מתר בכל גוני. בש"ס כתובות ס"ה — אשה שאין בעלה עמה אין לה לשתות יין; וכשהיא בדרך באכסניא, אפלו בעלה עמה אסור, והוא הדין בשאר משקין המשכרין. ואם היא רגילה לשתות בפני בעלה, מתרת לשתות מעט שלא בפני בעלה, מתרת לשתות מעט שלא בפני בעלה [מ"א]: **ג** (יד) מאכל השמש. ומכל מקום, מדת חסידות לתן לו (טז) גם מיד דבר מועט, כמו שקתוב בסימן קסט, ועין שם במשנה ברורה סעיף קטן ב: (טז) אבל כשהשמש וכו'. פרוש, כשהשמש מערה מן האלפס לתוך הקערה, אינו מדרך המוסר שישיר לעצמו באלפס, אלא יערה הכל, והם יניחו כל אחד בקערה מעט בשבילם: (טז) קל מה שיאמר וכו'. הינו, אפלו דבר שיש בו קצת צטות ושךרה שלא היה עושה פן האורח משום עגונה, אף-על-פי-כן יעשה [תוספות]. ואם האורח נזהר איתו פרישות כדבר שעושה משום סך-אסור, אינו מחיב לשמע לבעל-הבית לעבור, אבל דבר שהוא פרישות בעלמא, טוב לגבר להסתיר מעשיו (י"ז) [שע"ת, ע"ש]: (יז) יעשה. עין בבג"ד י"ש שמוצד, דהינו דוקא זולת אכילה ושתייה, אבל באכילה ושתייה אם אינו תאב לאכל ולשתות יותר והבעל-הבית מפצירו לנה, אינו מחיב, כדי שלא יזיק לו האכילה, ואין פנה מניעת פבוד לבעל-הבית אם אינו עושה כדבריו (י"ח) ע"ש: **ו** (יח) קפדן בסעודתו. מפני (י) שמונע בגיביתו לתת כלום לעניים מפני יראת קפדנותו; (י"ט) ועוד, כי האורחים ובני-ביתו מהתבישים או לאכל, כי יחשו פן יתגוש ויגפיד על אכילתו: ז' (יט) לא יאכל אדם וכו'. והבית-יוסף מצדד, דאפלו לאחו בידו (ט) בפיו, אינו פדאי אף-על-פי שאינו אוכל בכת-אחת: (כ) בכת-אחת. ואם משיר אפלו מעט, תו לא תרי גרגרן (כ"ו) [מ"א]: (כא) שנים, דרך ארץ. פרוש, כשהשתיה בשני פעמים, ועין לקמן סימן ר"י מה שכתבנו שם (כ"ב) כוס קטן. הינו פחות מרובעית. וכל זה

שער הציור

(ח) רש"י: (ט) כן משמע מלבוש חז"ראדם: (י) ועין במגן-אברהם אם לעגן זה גם-כן אמרין דלאכילה אניא דעתא ומתר לטל מבחוץ ולכנס, יש דעות בפוסקים ויש להקל כזה הסוד והרמב"ם והרא"ה, דגם כזה לעגן אכילה מתר לטל מבחוץ: (יא) כן מוכח מהמק"א שדמו הפגן אברקס: (יב) אלה רבה בשם אזה-לדרך: (יג) מגן-אברהם ואלהי רבה וש"א, ולא כלבוש: (יד) מגן-אברהם מתוספות בבורות מ"ד: (טו) אלהי רבה, ע"ש, ועין בשערי-תשובה. ומה שכתבתי "תלמיד חכם" הוא מרש"י שם: (טז) מגן-אברהם: (יז) לכוש. ושם זה נראה מפעשה שהוכא בבית-יוסף: (י"ח) לחם-חמדות וצ"ח-אניא: (יט) ולעיל בסימן קסד סעיף א מוכח דדוקא יותר מפיוצה אסור, אבל בפיוצה שרי לאחו:

מילואים

הִלְבוֹת בְּצִיעַת הַפֶּת סִימָן קסח

המשך מעמוד קודם

שבט הלוי (ח"ח סי' לב) שמתעילים הם לעשות את העיסה כפת הבאה בכיסנין, מפני שמ"מ יש טעם ניכר של מי הפירות בעיסה, ומה לי אם מברכים על המים 'בורא פרי העץ' או שמברכים עליהם 'שהכל'.

[משנ"ב ס"ק ז]

דאי לאו הכי הוי לָהֶם גְּמורוּ(26).

(26) ואף שדינם של מי סחיטת פירות הוא כזועה בעלמא, כתב בשו"ת

הִלְבוֹת דְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים בְּפְעוּדָה סִימָן קסט קע

המשך מעמוד 142

הניתנים על רגליו. וביאר במשנ"ב שם (ס"ק כג), שהוא כדי שלא יאמרו שהוא כרות שפכה. עוד כתב שם (ס"ק כד), שאם קרה שנפלו ניצרות על רגליו, מצוה לשפשפם.

[שעה"צ ס"ק ו]

הלא צריך לברך 'אֲשׁוּר יָצַר' וגם בְּרֶכֶת-הַסּוּזָן, וְכִשְׁפִי-רָגְלִים עַל רַגְלָיו הֲלֵא אָסוּר לְבָרְךָ(8).

(8) ואם יש מי רגלים על רגליו אלא שמכוסים בבגדו, הבגד לא נרטב, כתב לעיל (סי' עח ס"ק ג) שאם שתנו באמצע קריאת שמע או תפילה, מותר לו להמשיך לאומרם.

בדין מי שנגע באמצע סעודה בזועה, שלדעת המהרש"ל אינו צריך לברך 'על נטילת ידיים', ואפילו אם עשה צרכיו באמצע סעודתו אינו צריך לברך, אלא אם כן הלך והפליג באמצע סעודתו, ויש הסוברים שצריך לברך. ולמעשה הכריע שם, שאם עשה צרכיו או שנגע במקום מטונף ממש או שהלך והפליג, צריך נטילת ידיים בברכה. אבל אם נגע במקומות המכוסים או שהשתין אף ששפשף, צריך נטילת ידיים כדון, אבל לא יברך.

[משנ"ב ס"ק ז]

שלא יקאה פְּכֻרֹת שֶׁפְּכָה, וְכַנְ"ל בְּסִימָן ג(27).

(27) שכתב השו"ע שם (סי"ג) שלא ישתין מעומד, מפני הניצרות

הִלְבוֹת דְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים בְּפְעוּדָה סִימָן קע קעא

המשך מעמוד 146

שם פיורורים, וליכא למיחש למידי. וכתב במשנ"ב שם (ס"ק ז), שכשנטלים את הידיים בכלי על השולחן כמנהגינו, לכולי עלמא צריך לנקות את הפיורורים שמסביב. וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק ז]

שְׁהֵם רְכִים וּמְתַמְעָכִים עַל-יְדֵי זְרִיקָה וְנִמְאָסִים(9).

(9) ולגבי בשר, דעת הגרש"ז איערבך (עץ השדה פי"ח הע' ד) שאם הוא מבושל אסור לזרוקו משום שהוא נמאס בוריקתו, אבל בשר צלוי מותר משום שאינו מתמעך.

[ביה"ל ד"ה הלכן]

קְגוֹן לְהֵלוֹת עַל הַמַּיִם דָּבַר שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אֶכְל-נֶפֶשׁ, דְּמַפְסִידֵן עַל-יְדֵי-זֶה, עֵין שְׁמ(10).

(10) שם מבואר שעושים חופות לחתנים ולכלות, ותולים בהם דברים שלא הביאו אוכל נפש, אבל דברים שהביאו אוכל נפש אסור, מפני שנאסרים בהנאה.

ואף מאכלים האסורים בהנאה כגון ערלה וכלאי הכרם, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק א) שמ"מ אסור להשליכם בדרך ביון, שאף שאין זה הפסד אוכלים, מ"מ נחשב כיווי אוכלים, ומצוה לשורפם אבל לא לבזותם. ודעת הגרש"ז איערבך (ששי"ב פ"ב הע' צח), שיתכן שלא אסר הפמ"ג לבזות אוכלים האסורים בהנאה, אלא בערלה וכדו', אבל חמץ שהתורה ציותה להשביתו בכל דבר, ושורפים אותו בדרך ביון, מותר לבזותו.

והמחמיר שלא למכור חמץ בעין ורוצה לזרוק את החמץ שיש לו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קכ) שהואיל ואיסור 'בל תשחית' הותר מכללו במקום תועלת או מצוה, לכן במקום חומרא כגון זו אין לחוש משום 'בל תשחית'.

איערבך (מאור השבת ח"ב פניני המאור סי' ל ס"ק ד) שיש להקל לתלות את התיק או השקית, כיון שאינו עושה זאת בדרך של ביון. ונבמאור השבת (שם) הסתפק, שמא לא התיר הגרש"ז איערבך את הדבר אלא אם כן תולה את הפת בתיק או בשקית העומדים לשימוש תדיר ונחשבים ככלי גמור, מה שאין כן בשקית ניילון חד פעמית, שיתכן שתליית לחם בתוכה נחשבת דרך ביון].

(8) וכן לגבי פרוסת המוציא, כתב לעיל (סי' קסו ס"ק פח) שלא יורקנה על השולחן לפני האורחים, אפילו אם לא נמאס המאכל על ידי הזריקה, ועוד כיון שהיא פרוסת המוציא נחשב ביון מצוה.

ולזרוק על חתן העולה לתורה מיני עוגות או פלים בתוך שקית, דעת הגר"ש אלישיב (שיעורי מס' ברכות ג, ב, עמ' תקעב) שאסור, מפני שדינם כפת לענין זה. ונבאמרי נעם (להגרא"א, ברכות ג, ב) ובפני שלמה (שם) מבואר שאין לפת הבאה בכסנין חשיבות פת לענין זה, וראה רש"ש שם].

ופירורי פת שאין בהם כוית, כתב השו"ע לקמן (סי' קפ ס"ד) שמותר לאבדם, אך מ"מ קשה לעניות. וכתב המשנ"ב שם (ס"ק י), שהיינו דוקא לדרוס עליהם שהוא בוי גדול, אבל להשליכם למים אינו קשה לעניות, אפילו כשנאבדים על ידי זה, כיון שהם פחות מכזית, ובשם הברי יוסף כתב שיש להחמיר בפירורים רבים המצטרפים לכזית. וראה מה שכתבנו שם.

וקדם שיטול ידיו למים אחרונים, כתב השו"ע שם (ס"ג) שיש לכבד את הבית שלא ישארו שם פירורים וימאסו במים של הנטילה, שאף על פי שמותר לאבד פירורים שאין בהם כוית, מ"מ יש לחוש שמא יהיה השמש עם הארץ ויניח גם פירורים שיש בהם כוית שאסור לאבדם ביד. עוד כתב שם, שעכשיו אין אנו נוהגים כך, מפני שאין אנו מסלקים את השולחן, ואנו נטלים הידיים חוץ לשולחן במקום שאין